

Vasile Pârvan levele László Ferenc halálára

Kovászna megye Művelődés- és Művészeti Bizottsága novemberben rendezte meg a Sepsiszentgyörgyi Múzeum megalapításának 90. évfordulóját, számos román és magyar történelmi, néprajzi és természetrajzi előadó bevonásával. Ebből az alkalomból ismertetjük Vasile Pârvan nemes megnyilatkozását, mely fényt vet a jubiláló múzeum és a román tudományosság hagyományos kapcsolatára. A Pârvan-levél közreadója, László Attila íasi-i egyetemi tanársegéd, régész, az egykori múzeumigazgató, László Ferenc nemzetközi nevű régész unokája.

Kilencven évvel ezelőtt, 1879. szeptember 15-én özv. Cserey Jánosné Zathureczky Emilia Háromszék, Csík és Udvarhely vármegye székely közösségének adományozta az imecsfalvi kúriában 1875-ben létrehozott családi gyűjteményét. Így született meg a sepsiszentgyörgyi múzeum, melynek méltó hajlékot Kós Károly emelt 1911—1912-ben. A múzeum Erdély egyik legjelentősebb ilyen intézménye lett, s hogy hírneve hamarosan az országhatárokat is túlszárnyalta, az javarészt László Ferenc érdeme.

László Ferenc (1873—1925) természetrajz-földrajzot hallgatott a kolozsvári egyetemen. Itt doktorált 1896-ban, majd egy ideig tanársegédként dolgozott. Szülővárosába. Sepsiszentgyörgyre visszatérve a Székely Mikó Kollégium tanára, majd 1901-től a helybeli híres múzeum igazgató-öre lesz. Múzeumi pályája kezdetén, eredeti képzettségénél fogva főképp a természetrajzi meg a néprajzi gyűjteményt gyarapította, rendszerezte. 1907-től, az erődsí ásátások 1904 óta tervezett megkezdésétől alkotóereje legjavát az ősrégészetnek szentelte. Az első között alkalmazta nálunk a felületi feltárás módszerét: az addig leginkább használatos néhány négyzetméteres aknák helyett nagy felületeket, egész lakóház-együtteseket tárt fel aprólékos gondal. Nem mellőzte a bronz- és vaskor tanulmányozását sem, ám életművének gerince a késő-újabbkőkori erődsí jellegű festett agyagművesség háromszéki településeinek felkutatása és feltárása. Húsznál is több ilyen telepet kutatott fel, s sepsiszentgyörgyi, oltzemi, de kiváltképpen a nagy nemzetközi visszhangot keltő erődsí ásátásaival egyszeriben ismertté tette nevét, múzeumát s szűkebb páttriáját. Életét, művét tragikus hirtelenséggel törte derékba a halál. 1925. szeptember 16-án hunyt el, alig 52 esztendőös korában. Halálát az angol V. Gordon Childe az európai őstörténetet ért súlyos csapásnak minősíti, kiemelve háromszéki ásátásainak ország-határokat túllépő, egyetemes őstörténeti jelentőségét.

A László Ferenc halála alkalmából íródott, alább közlendő levél szerzője Vasile Pârvan (1882—1927), a román régészet és ókortudomány mai napig is legkiemelkedőbb alakja: szakterületén új csapásokat nyitó tudós, a régészeti kutatómunka szervezője, irányítója, a modern román régészeti iskola megteremtője, szakfolyóiratok, kiadványok kezdeményezője, elindítója. Nem célunk e helyen életművét méltatnunk, levele kapcsán csupán Pârvan és a magyar régészettudomány bensőséges kapcsolatára szeretnénk utalni. Művét (s különösen a monumentális *Geticát*, mely-

ben a dáciai római hódítást megelőző évezred történetét és régészeti hagyatékát tekinti át) nem is alkothatta volna meg az 1918 előtti Magyarországon már javában virágzó régészeti kutatások eredményeinek számbavétele nélkül. Megtanul magyarul, s hogy mennyire sikerült gyümölcösöztetnie a magyar régészet eredményeit, ahhoz elég taláalomra felütnünk a *Getica*, a *Dacia* kötetét vagy Párvan más művét. A háború után igyekezett munkatársi kapcsolatokat teremteni az erdélyi magyar régészekkel. Az általa megindított *Dacia* című szakfolyóirat I. kötetében (1924-es évszámmal 1927-ben jelent meg) román és külföldi tudósok mellett például Ferenczi Sándor, László Ferenc és Roska Márton nevével is találkozunk. Párvan nagy figyelmet szentel az erdélyi gyűjtemények anyagának, számos múzeumot és lelőhelyet személyesen is meglátogat. 1925 augusztusában, alig egy hónappal László Ferenc halála előtt, együtt tekintik meg az akkor már európai hírű erödsi östelepet, s Párvan kegyelettel emlékszik vissza László magávalragadó magyarázatára.

Itt közreadandó levelében tett ígéretéhez híven Párvan tiszteletbeli helyen közölte folyóiratában László Ferencnek az erödsi festett edényekről szóló posztumusz tanulmányát (*Les types de vases peints d'Ariusd*), s a legnagyobb tisztelet és becsülés hangján maga írt nekrológot is a *Dacia* I. kötetébe. Jelképnek is tekinthetjük: az első román régészeti szemle első kötetét egy erdélyi magyar régész tanulmánya nyitja s a róla szóló megemlékezés zárja.

Következik Párvan saját kezével írott, 1925. szeptember 20-án Bukarestben kelt levele fordításomban:

Uraim,

Mély sajnálattal csak ma, vasárnap szereztünk tudomást a kiváló tanár és régész, igen tisztelt munkatársunk, Dr. László Ferenc jóvátehetetlen elvesztéséről. Épp tegnapelőtt, amikor László már nem volt közöttünk, én munkásságát magasztaltam a Román Akadémián.

Túl későn értesülvén, hogy még a gyászszertartáson is részt vehessünk, kérjük, szíveskedjenek a Román Akadémia, a Nemzeti Múzeum s a magunk részéről őszinte és megindult részvétünket tolmácsolni:

a László családnak

a Sepsiszentgyörgyi Múzeum Igazgatóságának

a Református Mikó Kollégiumnak, és

a sepsiszentgyörgyi Református Egyháznak.

Részünkről nemcsak tiszteletbeli helyen fogjuk közölni néhány munkatársunk tanulmányát az erödsi edényekről, melyet a Dacia című folyóirat számára küldött, hanem megírjuk a nekrológot is, melyet az ősrégészet terén kifejtett szép tevékenységével a megboldogult kiérdemelt, s emlékét kitörölhetetlenül megőrizzük.

Kérjük, Tisztelt Uraim, fogadják legelevenebb részvétünk biztosítékát a csapásban, mely megpróbálta Önöket.

Vasile Párvan

a Román Akadémia Főtitkára

a bukaresti Nemzeti Múzeum Igazgatója

A levél ACADEMIA ROMÂNĂ fejlécű, MAIL MILL vízjeggyel ellátott, 14×22 centiméter nagyságú, kettéhajtott iv 1. és 3. lapjára íródott. A dokumentum a László család birtokában van.

László Attila